

Slovensko književstvo.

* „*Nemški ne znajo*“. Burka v enem dejanji. Spisal Jakob Aléšovec. Izdalo in založilo dramatično društvo v Ljubljani.

Ta burka, izvirna in iz domačega življenja vzeta o tistem času, ko je goveja kuga razsajala na meji kranjski in je neki župan v nemškem pismu dobil od gosposke ukaz za obrambo naše dežele pred to pošastjo, je ogenj javne kritike uže prestala, kajti lansko leto v čitalnici ljubljanski predstavljena, je veliko pohvalo prejela. Ker ne potrebuje druge scenerije, kakor samo eno čedno kmetsko sobo, jo lahko vsaka čitalnica igra. Zato jo priporočamo še posebno vsem slovenskim čitalnicam, katere svoje društvenike razveseljujejo z gledališkimi igrami. Knjižica stane 30 krajc.

Časništvo jugoslovansko.

* „*Jugoslovanski Stenograf*“, ki ga vreduje in izdava gosp. prof. Ant. Bezenšek in ki izhaja zdaj v Sofiji vsaki drugi mesec, je v prvem svojem letošnjem listu prinesel začetek „Kratke slovnice bolgarskega jezika“, katero prireduje veleučeni gosp. profesor v slovenskem jeziku. „*Jugoslovanski Stenograf*“ je tedaj nam Slovencem zarad te slovnice jako zanimiv časnik ter vreden, da si ga vsak izobraženi Slovenec omisli. Cena mu je na leto 2 gold. Naročnina se pošilja pod naslovom: „J. Naglič & E. Bezenšek v Zagrebu (Petrinjska ulica, 21).“

Mnogovrstne novice.

* *Grozni napad na življeuje ruskega cara in rodovino njegovo 17. dne t. m. v Petrogradu* so „*Novice*“ uže v zadnjem listu na kratko po telegramu naznanile. Naj povemo danes kaj več o tem peklenskem atentatu.

Ruski car ima v Petrogradu palačo, kjer pozimi s svojo rodovino prebiva. 17. dne t. m. pred 7. uro na večer se je imela cesarjeva rodovina s cesarjem vred zbrati v obednici. Ker je pa cesar še po svojo svakinjo šel, da bi jo bil le-sem pripeljal, se je njegov prihod za nekoliko časa zakasnil in to je bila res po previdnosti Božji prava sreča, da je napad na cesarja hudo delcem spodletel. Vse okoliščine tega grozovitega podvzetja niso še prav nič natanko znane, le to se soglasno pripoveduje, da je bil v kleti pod stražnico podkop z dinamitom napravljen, ki zažgan je razrušil velik del zimske palače. Smrt je zadela pri tej eksploziji 10 stražnikov vojakov, težko ranjenih je pa bilo 43. Ker je znano, kako zelo ima cesar svoje življenje po stražah zavarovano, je zelo opravičen sum, da osnovatelj tega atentata, ki so ga izpeljali nihilistični zarotniki, mora biti v bližnici carjevi.

Naj povemo našim bralcem, da zimska palača carjeva v Petrogradu je tako velikansko in krasno poslopje, da se noben vladar Evrope ne more ponašati s takim. Dolga je ta palača 455 čevljev, visoka 80 čevljev, široka pa 350 čevljev. V obednici, kamor se carjeva rodovina k obedom shaja, stoji 50 okroglih in štirivoglatih miz, pri katerih sedijo gostje, večja carjeva miza stoji bolj v sredi dvorane. Cela dvorana je okinčana z mnogovrstnimi lepotijami.

Naši dopisi.

V Gorici 23. febr. — Dne 21. t. m. so končale naše šole (v mestu) prvi semester. Sinoči (ob 10. uri) je zapustil Gorico po 12letnem zglednem službovanju na tukajšnjem gimnaziju novi ravnatelj Pazenski gosp. Franc Hafner. Pozdravit so ga šli na postajo (dasi je bilo pozno in vreme jako slabo) g. direktor Pantke, nekateri profesorji in mnogo dijakov iz viših razredov. V saboto mu je dijaški zbor na domu pel nekaj toček za slovó. Ravnatelj Hafner je prav vljuden in takten mož, kolegialen in skoz in skoz šolnik in pedagog. Nadejamo se, da bo znal pazenski gimnazij povzdigniti, da postane pravo kulturno ognjišče za nesrečno Istro. — O priliki odhoda Hafnerjevega naj povem, da je v poslednjih 22 letih z direktorji vred zapustilo tukajšnji gimnazij 74 učiteljev (to je, profesorjev, učiteljev in suplentov); pomočni učitelji za nezapovedane predmete pa niso všteti tej številki. Še sedanjimi vred je učilo in uči na gimnaziju 86 profesorjev itd. Med tistimi, ki so v omenjeni dobi tukaj službovali, so 3 deželni šolski inspektorji in 6 je direktorjev. — Deželna jezika (ital. in slov.), ki sta se bila od lanskega leta sem v viših razredih skrčila na 2 tečaja, dosežeta prihodnje šolsko leto spet staro pravico; imel bo namreč vsak razred za se svoji 2 uri poduka v materinščini.

Iz Pazina 20. febr. *) — Naše iredentarske pijavke: brezdušni Karnjeli in drugi lahoni, zakleti sovražniki slovanskega trpina v Istri, veselile so se lanske slabe letine, ki je siromašnemu kmetu z groznim gladom žugala. Nadjale so se te nečloveške pošasti še bolj odelbeliti se. Mislile so: zdaj bo čas surovega „can di ščavo“ popolno v našo oblast spraviti in ob ugodnem trenutku pregnati ga celó z njegovega zemljišča! Ni dolgo temu, da sem imel priložnost, s takim brezdušnežem pogovarjati se. Zavzel sem se, slišati, da se ni sramoval z vidnim veseljem praviti mi, kako se bo letošnjo zimo s kapitalom „špekulirati“ dalo. „Kmet bo potreboval“ — mi je pravil — „in — mi ga bomo pomagali“ — zadaviti, sem si mislil. Al beseda mu je v grlu obtičala, ko sem mu rekel, da se po prizadevanju našega neustrašenega narodnega boritelja dr. Vitezića v državnem zboru dunajskem zakon snuje, po katerem misli država ubogemu kmetu v Istri za nekaj let po nizkih obrestih potrebnega denarja posoditi, da nečloveškim oderuhom v roke ne pride. Na to brezdušna pijavka umolkne, mi hrbet obrne in — gre! Tacih brezdušnežev je Istra polna. Domoljuba med njimi ne najdeš. A vendar se taki ostudni brezdušneži drznejo trditi, da skrbijo „za blagor in napredek ljudstva!“ — Kakošni prijatelji ljudstva so te gnjusne pošasti, pokazale so prav dobro zadnje volitve pazinske občine. Ti „prijatelji“ ljudstva, ki se zlasti za izobraženje naroda toliko brigajo, kolikor kukavica za svoj zarod, se niso sramovali posluževati se za svoje ostudne namene splošne nesreče ubozega soobčana. Po 50 in po 60 borih soldov kupovali so glasove od lačnih kmetov! Ali niso to res izvrstni, nesebični, za vsestransko izobraženje slovanskega naroda v Istri vneti domoljubi? Da se pa lahonske stranke cilj lože doseže, morala je tudi cerkev pomagati. Stari dekan Cappellari, znani „prijatelj“ krščansko-hrvatskega ljudstva, od katerega živi, je pred volitvami v cerkvi izpred oltarja ljudstvu razkladal, kako ima Istrijan italijansko in poitalijančeno gospôdo spoštovati, njej hvaležen in pokoren biti! — Jaz sem uže več let v Istri in v Pazinu; poznane so mi prilično dobro nadloge, ki naše ljudstvo tukaj tepejo. Nekaj si

*) Res smo uže pogrešali prijaznih Vaših dopisov. Hvala tedaj!

je res samo krivo svojih nadlog, Italijanskim dobrotam pa, po katerih je bilo kedaj našemu ljudstvu pomagano, nisem še prišel na sled. Tudi nisem še na isterskega Italijana ali poitalijančenca zadel, kateri ne bi z očitnim zaničevanjem o isterskem Slovanu bil govoril. In takim despotom naj bo naše ljudstvo hvaležno! Zdaj, ko se ljudstvo čedalje bolj svoje narodnosti zaveda in zlasti svojih narodnih šol krvavo potrebo spoznava in zahteva, kako da stari italianissimo si s svojim vplivom še pomagati prizadeva, da se narod slovanski še tesneje v lahonski jarem uklene! In da se ta cilj doseže, mora mu celó Božja beseda pomagati! (Kon. prih.)

Iz Ptuja. (*Vabilo k besedi*), katero napravi čitalnica naša v nedeljo 29. dne t. m. na korist stradajočim Istrijanom. Program: 1. „Mit festem Tritt“, Marsch od Schulink-a. 2. „Slavjanska ouvertura“ od Tittl-na. 3. Govor. Govori gosp. Božidar Raič. 4. „Domovina“, moški zbor od A. Nedved-a. 5. „Boccaccio“, polka française. 6. „Moj dom“, pesen za sopran s spremljevanjem seksteta, zložil A. Stöckl, poje gospica Weixlerjeva. — Tombola. — Po tomboli: 1. „Den Wald entlang“, Walzer od Fahrbach-a. 2. „Na ptujem polji“, zbor z bariton-solo od B. Ipavca. 3. „Potpouri slovan-skih pesen“, sestavil A. Stöckl. 4. „Der Neugierige“, pesen za sopran od Schuberta, poje gospica Weixlerjeva. 5. „Mojemu rodu“, zbor od Gerbica. 6. Četvorka „Pariser Leben“ od Offenbach-a. 7. „Štajerske pesni“, za sekstet sestavil A. Stöckl. 8. „Am Trapez“, polka hitra od Heneberga. — Začetek točno ob pol osmi uri zvečer. — Vstopnina le za neude, in sicer: za osobo 50 krajc., družino 1 gold.

Dilce 23. sveč. — Poročati mi je, da je g. Franjo Doles, nadžupan Podnanoskih občin, po 22tedenskem bolehanji 22. dne t. m. mirno v Gospodu zaspal. Rajniki je bil obče priljubljen poštenjak in narodnjak z dušo in telesom. Prerano umrli dovršil je komaj 38 let, zapustivši žalujočo soprogo. Večnaja mu pamjat!

Janko.

Iz Vipave 23. sveč. (*Javna predavanja*.) V podporo vsled slabih letin onemoglih vipavskih rodbin se bodo napravila v Vipavi z 29. svečanom t. l. počenši, vsako nedeljo v postu popoldan ob 4. uri javna predavanja v gosp. Ant. Uršičevi dvorani. Predavali bodo:

- 1.) v nedeljo 29. dne svečana gosp. Dr. Albin Poznik, c. kr. sodnijski adjunkt v Vipavi,
- 2.) v nedeljo 7. dna sušca gosp. Gustav Pirc, pristav na sadje-vinorejski šoli na Slapu,
- 3.) v nedeljo 14. dne sušca gosp. Fr. Xav. Štajer, notarijski kandidat v Vipavi,
- 4.) v nedeljo 21. dne sušca gosp. Rihard Dolenc, vodja sadje-vinorejske šole na Slapu.

G. Dr. Albin Poznik predava „o prirodu Madjarov na Ogersko.“ — Predmeti družih treh govornikov se naznanijo ob svojem času. — Vstopnina 20 kr., vstopnina s sedežem 30 kr. — Vstopnice se dobivajo med tednom pri tuk. trgovcih gg.: A. Ditrihu in J. Možetu. Večji doneski se hvaležno sprejmejo.

Iz Ljubljane. — Baron Conrad, sedanji c. kr. naučni minister, je 31. maja leta 1871. Ljubljano zapustil, kjer je kot c. kr. deželni predsednik pod „purgarskim“ ministerstvom več let bival, leta 1871. pod ministerstvom Hohenwartovim pa prišel za ces. namestnika v Linc. Ker vsi dunajski časniki in tudi drugi so te dni polni razprav o najnovejših dveh ministrih, o katerih ne vedó, kam naj bi ju posadili: ali na levo ali na desno, naj „Novice“ svojim bralcem povedó, kako so one leta 1871. od barona Conrada slovó jemale, ko je zapustil Ljubljano, preselivši se v Linc. Odkrito-srečno so v 21. listu tako-le pisale o njem: „Baron

Conrad ima za novo više mesto, na katero je poklican, vse lastnosti, katere zahteva ustavni čas, in če obvelja Hohenwartovemu ministerstvu ukrotiti centralizma in brezverstva valove, ki od leta 1867. pretresajo Avstrijo, bode tudi novemu gornje-avstrijskemu ces. namestniku lože voditi deželo; vsaj se menda ne motimo, če mislimo, da ima res srce za avtonomijo dežel, ker vemo, da ne spada v vrsto brezvernih liberalcev. Pri nas je baron Conrad bil ob času deželni predsednik, ko je Beust parolo izdal, „Slovane pritiskati na zid“, — ko je zagrizeni nemec Giskra vladni regiment imel v svojih rokah in je po takem mala nemškutarska ljubljanska koterija začela nositi glave po konci, ki je oholo gledala deželnemu predsedniku na prste. V takem položaji je včasi — in to vzlasti o zadevah županstva ljubljanskega — krenil na pot, ki je osupnila Slovence. Ne zabimo pa, da je ves čas bil dejansk ud čitalnice (kar pred njim noben c. k. deželni predsednik ni bil), ustanovnik „Matice“, pri cesarju izprosil pomiloščenje Ježičanov itd.“ — Vsakako baron Conrad dobro pozna šolske razmere naše, vsaj so tudi ob času njegovem bile živahne obravnave v deželnem zboru za ravnopravnost narodno.

— (*Iz seje deželnega odbora 20. februarja*.) Sklenilo se je, da se deželni blagajnici ukaže, da izplača 1) c. k. okrajnemu glavarstvu v Postojni 800 gld. podpore za stradajoče na Notranjskem, — 2) c. kr. kmetijski družbi pa letno subvencijo 1050 gold. — Po dopisu c. k. deželne vlade je deželni odbor pritrdil, da se glavnemu odboru za obdelovanje ljublj. močvirja za različne potrebščine izplača 3000 gold. obresti od kapitala za osuševanje močvirja.

— (*Odbor družbe kmetijske*) razpošilja ravnokar novi zvezek svojih „Naznanil“, katera izhajajo v slovenskem in nemškem jeziku. Ta zvezek ima zraven poročil o dveh občnih zbora dveh dokladi: ena popisuje, kako so lani družbe kmetijske avstrijske skupno obhajale svečanost sreberne poroke cesarjeve, — v drugi dokladi pa se nahaja „Navod“, kako naj se napravljajo vodnjaki in kapnice, in poduk, kako naj se nabira, hrani in čisti pitna voda.“ Ta navod, ki je posebno važen takim krajem, kjer ljudje in živina večkrat pomanjkanja vode trpijo, je spisal ranjki naš gosp. Peter Kozler po temeljnih svojih skušnjah, gosp. Fr. Witschel, deželni inženir in odbornik družbe kmetijske, pa je spis in podobe vredil tako, da je lahko umeven vsacemu. Ves ta navod je razjasnen z 9 podobami. Sl. ministerstvo je dajalo dosihmal in bo menda dajalo tudi še vprihodnje podpore za dobro in stanovitno napravo vodnjakov, al občine naše niso dosihmal imele nobenega navoda, kako naj bi naredile tak vodnjak. Zdaj ga imajo v Kozlerjevem spisu. Udje družbe kmetijske dobivajo „Naznanila“ z dokladami vred brezplačno; — kdor pa ni ud družbe kmetijske, naj se oglasi v pisarnici družbe kmetijske, kjer dobi za majhen denar hvalljeni „Navod o napravi vodnjakov in kapnic“ v posebnem iztisku. — „Naznanila“ po navadi odbor pošilja predstojnikom kmetijskih podružnic; pri teh naj se oglasi udje družbeni, da dobijo veliko vredno knjigo.

— (*Kranjska hranilnica*) je imela v ponedeljek svoj občni zbor. Po poročilu vodstva je denarni stan hranilnice jako ugoden. Premoženje, katero je v rokah hranilnice, se je koncem 1879. leta od 13 milijonov in 742.514 gold. 65 kr. pomnožilo na 14 milijonov 817.292 gold. 13 kr. Hranilnici lastni založni denar pa se je pomnožil za 1 milijon in 217.592 gold. 84 kr. Kakor druga leta je tudi letos v podporo občnokoristnih naprav, šol itd. občni zbor odločil 9620 gold., od katerih

vodstvo podkovske in živinozdravske ljubljanske šole dobi 100 gold. v podporo ubozim učencem.

— Hranilnica je stradajočim Notranjcem podarila 1000 gold. podpore.

— (*Tombola katoliške družbe*) je dala 70 gold. 70 kraje. čistega dohodka, od katerih dobijo stradajoči na Notranjskem polovico, polovico pa stradajoči v Istri.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — V zbornici poslancev 18. dne t. m. je ministerstva predsednik predstavil nova ministra barona Conrada za učnega in barona Kriegsa za finančnega ministra. To so vam časniki, vzlasti ustavoverski, polni obiranja novih ministrov; še manj milosti, kakor baron Conrad, pa nahaja baron Kriegsa pri ustavovercih, ki ga zovejo klerikalca itd. Tudi nam ostane oba ministra nerešena uganjka, dokler ne vidimo njunih dejanj. Baron Conrad se je jako močito držal, ko so ga ustavoverci v zbornici pestili za to, naj razodene svoje mnenje o novodobnih šolskih postavah, ali podrló nam je srce do njega zopet to, kar „*Tagespost*“ poroča — če se ne laže — da je govoril, ko je slovó jemal od deželne šolskega sveta dunajskega in sedanje šolske postave imenoval izvrstne (*vortrefflich*) z dostavkom, da je ljudstvo vkljub marsikakemu nasprotovanju jako zadovoljno z njimi. Če je baron Conrad res tako govoril, kakor „*Tagesp.*“ poroča, ne vemo, pri čem da smo. Res željno čakamo uže obravnav proračunovih, da se pri teh razjasni, kar je še zmerom megleno.

Ko je grof Taaffe v seji 18. dne t. m. predstavil nova ministra, je odgovoril interpelaciji poslanca dr. Mengerja o spomenici českih škofov, ki zahtevajo predrugačenje ljudskega šolstva o cerkvenem in narodnem oziru. Odgovor ministrov povdarja, da se ne smejo prezirati skušnje preteklih 12 let (oho klici na levi, dobro-klici na desni), in če te skušnje kažejo sem ter tje potrebo preuredbe, bodi vladi dolžnost, predrugačiti po administrativni poti, kar je napačnega. (In zopet zadoné oho-klici na levi, prav tako-klici na desni).

Nasledek te desnici povoljne Taaffejeve objave je bil, da je knez Lichtenstein svoj predlog: „naj vlada šolske postave v verskem in narodnem smislu predrugači, nazaj vzela.“

— V seji državnega zbora 20. t. m. se je obravnaval predlog Lienbacherjev, da bi se dolžnost v ljudsko šolo hoditi od 8 let znižala na 6 let. Za ta predlog so govorili tudi nekteri levičarji, ki pač dobro čutijo, da je šolsko breme za kmečko ljudstvo prehudo, in se hočejo s tem svojim kmečkim volilcem zopet prikupiti, pa ob enem so povdarjali, da se načela dosedanjih šolskih postav ne smejo spremeniti. Pri tej priliki je poslanec dr. Rus novega naučnega ministra barona Conrada zelo pestil, naj vendar pove, ali hoče delovati v duhu Stremarjevem, a baron Konrad je samo odgovoril, da vlada nima nič zoper to, da se Lienbacherjev predlog izroči posebnemu odseku, o svojih mislih in namenih pa je molčal, in liberalci zopet ne vedó, pri čem da so. Pri glasovanju bil je potem sprejet nasvet Lienbacherjev, da se njegov predlog izroči posebnemu odseku 24 udov, ki ga bodo volili v prihodnji seji 24. t. m.

Bolj važna kakor zarad tega predloga bi bila zadnja seja skoraj postala zarad neke druge reči. Liberalci so namreč nameravali staviti predlog, da naj se o odgovoru ministra Taaffeta gledé spomenice českih

škofov prične obravnavati, ker jim ta odgovor ni poseben po volji. Ko so pa videli, da je desnica v večini, in bi ta predlog ostal v manjšini, so to popustili.

Tudi o Idrijskih delavcih se ni pričela obravnavati, dasi ministrov odgovor zavrača trditve znane interpelacije. Radovedni smo, kaj Idrijčani porekó na ta odgovor, ki se ne strinja s tem, kar so oni poročali o plačah tamošnjih rudarjev.

Hrvatsko. Iz Zagreba. — Kar se je dolgo kuhalo, skuhalo se je zdaj. Ban Mažuranić je odstopil in grof Ladislav Pejačević je na njegovo mesto imenovan za bana hrvatskega. Ali so samo Madjari povod tej premembi, ali so sodelovali tudi drugi faktorji, to danes ni še popolno jasno. „*Obzor*“ mnogo piše o ostavki Mažuranićevi, a več menda zamolčuje. O Pejačeviću piše: „Čovjek uman i izkusan, bogat i skroman, jednom se rukom rukuje u najviših krugih monarhije, drugom dohvaća mršavu ruku poštenoga našega seljaka. Ovakav čovjek, kad tvrdo odluči, može mnogo započeti i izvesti.“

Iz Rusije. — Princ Aleksander Hesenski, ki je prišel na gosti v Petrograd, opisuje v pismu do svoje soproge zadnje zločinstvo nihilistov takole: „Na kolodvoru so me čakali vsi sinovi carjevi in knez bolgarski, ter so me spremili v zimsko palačo. Na stolbi me je čakal car. Šli smo po mostovži v njegove sobane, kar po palači strahovito zagrmí. Tlak se je vzdignil kakor da bi bil potres, in plinova razsvetljava na mostovži je ugasnila. Popolnoma tema je nastala, in prah ter smrad po smodniku ali dinamitu nam je v nos udaril. Nam so klicali, da je velik svečnik padel s stropa na mizo v sobi, kjer je bilo kosilo za carsko rodbino in njega gosti pripravljeno. Carevič naslednik, veliki knez Vladimir in jaz smo tja hiteli, grof Adlerberg je pa ostal pri caru. V sobo prišedši smo videli, da so vsa okna popokala, stene so bile razrušene, ni bilo dvomiti, da se je podkop razpočil pod salónom.“ — Preiskave, ktere je vodil tudi znani general Totleben, so potrdile, da so v sobi pod salónom prižgali nihilisti dinamit. Prijelo se je uže nad 200 osob, sumljivih.

V podporo siromakom na Notranjskem.

Gosp. dr. Jan. Bleiweis 10 gold. — Gosp. Jožef Vode 68 kraje. — Gosp. Luka Robič 5 gold.

Telegram „Novicam“.

Z Dunaja 25. februarija.

Včeraj je zbornica skoro enoglasno zavrgla obravnavo o vojaški taksi do tje, ko bode prišla na vrsto predloga o olajšavah pri vojni (*brambovski*) postavi; to je za ministra Horsta, zaveznika Stremarjevega, hud udarec. Pravni klub je volil v komisijo za nemški in srbski col dr. Poklukarja. Kriegsa se drži davkovskih predlogov, pa bo davek o petroleji najbrže nekoliko spremenil. — Danes so bili naši poslanci pri novem ministru Konradu in se potegnili za Kranjsko gimnazijo, kar menda ne bo brez uspeha.

Žitna cena

v Ljubljani 14. februarija 1880.

Hektoliter: pšenice domače 10 gold. 56 kr. — banaška 12 gold. 3 kr. — turšice 6 gold. 60 kr. — soršice 7 gold. 99 kr. — rži 6 gold. 39 kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — prosa 4 gold. 20 kr. — ajde 5 gold. 30 kr. — ovsa 3 gold. 13 kr. — Krompir 3 gold. 5 kr. 100 kilogramov.